

"באנו חושך לגרש"**א. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרע סעיף ב**

ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, (ו) <ג> שלא קבעום למשתה ושמחה. הגה: ג <ז> וי"א שיט קלת מלוא כרזוי הסעודות, משום (ז) לדאון הימים היה חנוכה המזנה (מהר"א מפלא"ג). * ונהגין לומר (ח) 7 זמירות ופזמות בסעודות שמרבים בהם, (ט) ולא הוי סעודת מלוא (מנהגים). יט אומרים שיט לכלול גבינה בחנוכה לפי שהגם נעשה בחלב (י) שהאכילה יהודית את האויב (כל זו ור"ן).

ב. משנה ברורה סימן תרע ס"ק ז

(ז) לדאון הימים וכו' – ר"ל ככ"ה בכסליו כלאיתא במדרש למלאכת המשכן נגמר ככ"ה בכסליו אלף שהמתין הקב"ה בהקמה עד ניסן שנולד בו יצחק ואמר הקב"ה עלי לשלם לכסליו וסילם לו חנוכה בית חמונאלי. וגם סס זימי אנטיוכוס טמאו ההיכל ועשו חנוכה הבית בשמנה ימים אלו בזית:

ג. בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה ב ד

ר"ש בן לקיש פתר קריא בגליות, והארץ היתה תהו זה גלות בבל שנאמר (ירמיה ד) ראיתי את הארץ והנה תהו, ובהו זה גלות מדי (אסתר ו) ויבהילו להביא את המן, וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, על פני תהום זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו התהום מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן, ורוח אלהים מרחפת זה רוחו של מלך המשיח, היאך מה דאת אמר (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה', באיזו זכות ממשמשת ובאה, המרחפת על פני המים בזכות התשובה שנמשלה כמים, שנאמר (איכה ב) שפכי כמים לבך

ד. סדר עולם רבה (ליינר) פרק ל

והצפיר והשעיר מלך יון וגו' הוא המלך הראשון (דניאל ח כא), ועמד מלך גבור וגו' וכעמדו תשבר וגו' (שם /דניאל/ יא ג), הוא אלכסנדרוס מקדון שמלך י"ב שנה, עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקדש, מכאן ואילך, הט אונך ושמע דברי הכמים (משלי כב יז), שנאמר כי נעים כי תשמרם בכמנד וגו', להיות בה' מבטחך (שם /משלי כ"ב מ'), ונאמר הלא כתבתי לך שלשים וגו', להודיעך קשט וגו' (שם /משלי כ"ב כ"א/), וכן הוא אומר, שאל אביך ויגידך זקניך ויאמרו לך (דברים לב ז), יכול זקני השוק, תלמוד לומר ויאמרו לך, הא למדת שוקן זה שקנה חכמה,

ה. ספר הכוזרי מאמר א אות א

אמרו כי כאשר ראה מלך כוזר בחלומו כי כונתו רצויה אצל הבורא אבל מעשהו אינו נרצה וצוהו בחלום לבקש המעשה הנרצה אצל הבורא, שאל פילוסוף אחד על אמונתו. וא"ל הפילוסוף: אין אצל הבורא לא רצון ולא שנאה כי הוא נעלה מכל החפצים ומכל הכונות, כי הכונה מורה על חסרון המכוין וכי השלמת כונתו שלמות לו ובעוד שלא תשלם הוא חסר, וכן הוא נעלה אצל הפילוסופים מידיעת חלקי הדברים מפני שהם משתנים עם העתים ואין בידיעת הבורא שנוי. והוא אינו יודע אותך כל שכן שידע כונתך ומעשיך וכל שכן שישמע תפלתך ויראה תנועותיך, ואם יאמרו הפילוסופים שהוא בראך הם אומרים זה על דרך העברה, מפני שהוא עלת העלות בבריאת כל נברא, לא מפני שהוא בכונה מאתו. ולא ברא מעולם אדם כי העולם קדמון ולא סר האדם נולד מאדם שקדמו

ו. חשמונאים פרק א

(מא) המלך אנטיוכוס כתב לכל ארצות ממלכתו שכל תושביה יהיו לעם אחד
(מב) ויעזבו איש את חקיו. כל העמים קבלו את דבר המלך
(מג) וגם רבים מישראל נאותו לעבד לו זבחו לאלילים ויחללו את השבת
(מד) אז שלח המלך ספרים ביד מלאכים לירושלים ולערי יהודה ללכת אחרי חוקים זרים לארץ
(מה) להשבית עולות זבח ונסך בבית המקדש לחלל שבתות וחגים
(מו) לטמא מקדש וקדושים
(מז) להקים במות והיכלים ופסילים להקריב חזירים ובהמות טמאות
(מח) להניח את בניהם ערלים ולשקץ את נפשותיהם בכל טמא ומתועב
(מט) להשחית התורה ולשנות כל החוקים
(נ) ומי שלא יעשה כדבר המלך יומת

ז. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ט עמוד א

דתינא: מעשה בתלמי המלך שכניס שבעים ושנים זקנים, והכניסן בשבעים ושנים בתים, ולא גילה להם על מה כינסן. ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם: כתבו לי תורת משה רבכם. נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה, והסכימו כולן לדעת אחת.

ח. אוצר המדרשים (איזנשטיין) חנוכה עמוד 189 – מגילת אנטיוכוס

(מ"ח) שנית קם בגריס הרשע ויבא לירושלים בקע החומה וינתק המבוא וישבר במקדש שלש עשרה פרצות וגם מן האבנים שבר עד אשר היו כעפר.

ט. משנה מסכת מידות פרק ב משנה ג

[ג] לפניו ממנו סורג גבוה עשרה טפחים ושלוש עשרה פרצות היו שם שפרצום מלכי יון חזרו וגדרום וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות

י. ר' עובדיה מברטנורא מסכת מידות פרק ב משנה ג

לפנים – מחומת הר הבית:

סורג – מחילה העשויה נקבים נקבים כמטה מסורגת כחבלים, והיא עשויה מדפי עץ ארוכים וקצרים שמרכיבין אותן זו על זו כאלכסון; וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות – כשנגיע כנגד כל פלטה ופלטה, משתחוה ומודה על אבדן מלכות יון:

יא. ספר הכוזרי מאמר ד אות יג

ג. אמר החבר: רחוק מה שיש בין בעל התורה ובין הפילוסוף, כי בעל התורה מבקש האלהים לתועלות גדולות, זולת תועלת ידיעתו אותו, והפילוסוף אינו מבקש אלא שיספרהו על אמתתו, כאשר הוא מבקש שיספר הארץ על הדמיון שהיא במרכז הגלגל הגדול ואיננה במרכז גלגל המזלות, וזולת זה מהידיעות, ושארין מזיק הסכלות בידיעת האלהים אלא כהזקת הסכלות בידיעת הארץ למי שאמר שהיא משטח, והתועלת אצלו איננה כי אם ידיעת הדברים על אמתתם להדמות בשכל הפועל וישוב הוא, בין שיהיה צדיק בין שיהיה אפיקורוס לא יחוש כשיהיה פילוסוף, ומשרשי אמונתם שהם אומרים לא ייטיב ה' ולא ירע, ושיאמינו בקדמות העולם, ולא יראה שהיה העולם כלל נעדר עד שנברא, אבל לא סר ולא יסור, ואם יקראו האלהים יתברך בורא, הוא על דרך העברה לא על המובן מהמלה, אך הוא רוצה באמרו בורא ויוצר, שהוא סבתו ועלתו, ולא סר העלול עם העלה, אם תהיה העלה בכח העלול בכת, ואם תהיה בפעל העלול בפעל, והבורא יתברך עלה בפעל ועלולו בפעל בעוד שהוא עלתו.

אך אם יתרחקו הרוחק הזה אין להאשים אותם, מפני שלא הגיעו אל הידיעה האלהית אלא בדרך הקשה, וזה ממה שהביאה אליו הקשתם. והמודה מהם באמת יאמר לבעלי התורה כמו שאמר סקראט אל העם: חכמתכם זאת האלהית אינני מכחישה, אך אני אומר שאינני יודעה, אמנם אני חכם בחכמה אנושית.

יב. פרקי דרבי אליעזר (היגור) – "חורב" פרק ב

אמרו בניו של הורקנוס לאביה' עלה לך – לירושל' ונדה את בנך אלעזר מנכסך, ועלה לו לירושלים לנדונו ונמצא שם יום טוב לרבן יוחנן בן זכאי, והיו כל גדולי המדינה סועדים אצלו, שהיה מסב למעלה מגדולי ירושלים, אמרו עליו על נקדימון בן גוריון שהיו לו מזון שלש סאין קמה לכל אחד ואחד שחיה בירושלים, וכשעמדו הסיקרין ושרפו את כל האוצרות מדרו ומצאו שהיה לו מזון ג' שנים לכל אחד ואחד שהיה בירושלים, אמרו עליו על בן כלבא שבוע – שהיה לו בית ארבעה כורין של גנות טחין בזהב, אמרו הרי אביו של ר' אליעזר בא, אמ' להם עשו לו מקום והושיבו אותו אצלך, נתן עניו בר' אליעזר, אמר לו אמור לנו דבר אחד מן התורה, אמ' לו אמשול לך משל – למה הדבר דומה לבור הזה שאינו יכול להוציא מים – יותר ממה שהוא מכניס כן איני יכול לומר דברי תורה יותר ממה שקבלתי ממך, אמ' לו אמשול לך משל, למה את דומה, למעיין שהוא נובע – מוציא מים – ויש בכחו להוציא יתר ממה שאינו נכנס לתוכו, כך אתה יכול לומר דברי תורה יתר ממה שקבל משה מסיני – אמ' שמא ממני אתה – מתבייש, הרי אני עומד והולך לי, עמד לו רבן יוחנן בן זכאי והלך לו להוי' והיה ר' אלעזר יושב – ודורש ופניו מאירות כאור החמה וקרנותיו – יוצאות כקרנות משה רבינו, ואין אדם יודע אם יום ואם לילה, בא מאחריו ונשק לו על ראשו – אמר לו אשריכם אברהם יצחק – ויעקב מי יצא מחלציכם, אמ' הורקנוס אביו למי אמ' כך, אמרו לו יצחק ויעקב ואליעזר בנך, אמ' להם וכן היה צריך לומר אשריכם אברהם יצחק ויעקב מי יצא מחלציכם, אלא אשרי אני מי יצא מחלצי

יג. נר מצוה – עמוד כג-ד

הטעם שנקבע בכ"ה כסליו:

וראוי היה זה שיהי' בכ"ה בכסליו, שאז האור יוצא. כי בכ"ה באלול נברא האור בעולם, כי העולם נברא באחד בתשרי (ראש השנה י, ב) ובו נברא האדם שנברא בששי ימי בראשית, והאור שנברא ביום ראשון היה זה בכ"ה באלול שנברא האור. ויש לאור ד' גבולים, הגבול האחד, שהאור הוא בתכלית התגברות שלו והחושך בתכלית המיעוט ומשם ואילך מתחיל האור להתמעט והחושך להתגבר, וזהו בתמוז. ויש גבול, שהאור והחושך הם שוים ומכאן ואילך מתחיל האור להתמעט והחושך להתגבר, וזה בחודש תשרי, שאז האור והחושך שוים ומכאן ואילך החושך מוסיף ומתגבר על האור. ויש גבול, שהחושך גובר על האור לגמרי, וזהו בחודש טבת, ומכאן ואילך מתחיל האור להתגבר. ויש גבול, שהאור והחושך הם שוים ואחר כך הולך האור ומוסיף, וזהו בחודש ניסן, שאז האור וחושך שוים ואחר כך מתגבר האור יותר עד חדש תמוז, וכן הוא חוזר חלילה. והנה התחלת האור שיוצא מן החשיכה הוא בכ"ה כסליו, כי בריאת אור עולם בזמן שהוא שוה היום עם הלילה וזה היה בכ"ה באלול או בכ"ה באדר למאן דאמר (ראש השנה יא, א) בניסן נברא העולם, אם כן התחלת האור הוא בכ"ה בכסליו שאז מתחיל האור להתגבר. ולפיכך נעשה הנס בשמן, והיה האור בכ"ה אף שלא היה שמן להדליק, והיה הנס כל שמונה כאשר אותו זמן הוא מיוחד להתחלת האור:

והתחלת האור ראוי לבית המקדש, כמו שאמרו במדרש: (ב"ר ג, ד) ר' ברכיה בשם ר' יצחק אמר, ממקום בית המקדש נבראת האורה, הה"ד (יחזקאל, מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים. ואין כבודו אלא בית המקדש, כמד"א (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו, עד כאן. ומה שאמר כי מן בית המקדש נברא האורה, דבר זה ידוע לנבונים כי כל שהוא מסולק מן הגשמי הוא אור בהיר, כאשר תבחין בנמצאים בגשמיים שכל שהוא גשמי יותר הוא עכור וחושך. וזה, כי הארץ היא גשמית, ולכך הארץ היא חשוכה לגמרי. והמים אינם כל כך גשמיים כמו הארץ, שיש לארץ גסות ועבות חמרי יותר, לכך המים הם זכים יותר. והרוח עוד יותר מסולק מן הגשמי, ולכך הרוח הוא יותר זך ויותר דק. והאש של מעלה, שהוא יסוד האש, הוא עוד יותר מסולק מן הגשמי, ולפיכך הוא יותר זך ויותר דק, עד שהכוכבים נראים מתוכה כלו אין כאן דבר חוצץ כלל.

ומפני כי מקום בית המקדש הוא נבדל מן הגשמי, כאשר ידוע מענין בית המקדש שהוא נבדל ומסולק מן הגשמי, ובשביל זה אמרו בפרק קמא דבתרא (ד, א) על הורדוס כבה אורו של עולם, שהרג אלה החכמים שהם אורו של עולם, לכך יעסוק בבית המקדש שהוא אורו של עולם. ולכך אמרו שהאור שאינו גשמי רק מסולק מן הגשמי נברא ממקום בית המקדש. והדברים ידועים למשכילים ולנבונים. ולכך היה הנס בבית המקדש, בנרות, ביום כ"ה בכסליו, שהוא מיוחד להתגברות האור ואל התחלת האור כמו שהתבאר. ולפיכך אמר (פסיקתא רבתי, פסקא ותשלם כל המלאכה, פ' ה) המשכן נגמר בכ"ה בכסליו ולא הוקם עד אחד בניסן, וזה כמו שאמרנו, כי התחלת האור שהוא חדוש האור הוא שייך אל כ"ה בכסליו, ובית המקדש עצמו הוא האור כמו שאמרנו, ולכך נגמר המשכן שהוא התחלת האור בכ"ה בכסליו. אבל לא הוקם בארץ עד אחד בניסן, כי אין התחנותים ראויים לקבל האור הזה הוא אור בית המקדש, רק כאשר העולם בשלימות, והוא בחודש ניסן שאז העולם בשלימות, ואז הוקם המשכן בארץ להיות השלמה אחרונה אל העולם. אבל התחלת המשכן היה כאשר נגמר בנינו, וזה היה בכ"ה בכסליו כמו שאמרנו שאז יוצא אור לעולם ובית המקדש הוא האור:

יד. סיפורי מעשיות – ר' נחמן מברסלב – מעשה יא

בלילה בא האדם היער הנ"ל ונתן להם לאכל ולשתות, ולנו שם. לפנות בקר שמעו קול החוכא הגדולה מאד, כנ"ל, עד שכל האילנות היו רועשים ומזדעזעים, כנ"ל. והסיתו (הינו העבד הסית את בן המלך האמת, שהוא אדונו) לשאל את אדם היער מה זאת, ושאלו: מה קול החוכא הגדולה הזאת סמוך לבקר? השיב לו: זהו חוכא, שהיום שוחק מן הלילה, שהלילה שואלת את היום: מדוע כשאתה בא, אין לי שם? ואזי היום שוחק ועושה חוכא גדולה, ואחר כך נעשה יום; וזהו קול החוכא הנ"ל. ונפלא בעיניו, כי זהו ענין פלא, שהיום שוחק מן הלילה:

טו. רמח"ל – דרך ה' – חלק ז פרק ו

<ענין שליטת כחות הטומאה בלילה>:

א. סידרה החכמה העליונה, שתהיה הלילה שליטה לכחות הטומאה להתפשט בכל מרכבותיהם, וישוטטו ענפיהם בעולם. וכיונה שבאותו הזמן יאספו בני האדם אל בתיהם וישכבו במטותיהם ישנים ונחים עד הבקר, שאז ניטל ההתפשטות והשליטה מן הכחות ההם ומכל ענפיהם, ויחזרו בני האדם ויצאו לעבודתם עדי ערב. והוא מה שביאר דוד המלך ע"ה, תשת חשך ויהי לילה, וכן, תזרח השמש וכו' יצא אדם לפעלו וכו'. ואולם כל העניינים האלה בכל גבוליהם ושיעוריהם משתרשים בשרשי יסודות ההנהגה כפי הבחנות הנשפעות לברואים בכל מדרגותיהם, וכמ"ש בחלק א' ע"ש. וצריך שתדע שאע"פ שעל דרך כלל נאמר שהלילה היא זמן שליטת הכחות האלה, הנה באמת אין זה אלא בחצי הלילה הראשונה, אך בחצות הלילה נשפעת השפעת הארה ורצון מלפניו ית' בכל העולמות, וניטלת השליטה מכחות הרע, וענפיהם נגרשים ממקום הישוב, ומתחלת ההארה של היום להתעורר, עד שמאיר היום ונמשכת ההשפעה הראויה, ומתחדש בה כל המציאות.

טז. בית הלוי - חנוכה

שם והמהדרין מן המהדרין כו'. הנה הא דמצינו במצוה זו הידור ויותר הידור, הנראה משום דעיקר הנס תכליתו היה רק משום הידור מצוה לחודא ולא משום עיקר המצוה דהרי היה בפך שמן להדליק בו לילה אחת והרי היו יכולים לעשות פתילות דקות

ביותר שתהיה הפתילה חלק שמינית מן מה שהיה רגיל להיות בכל יום מקודם והיה מספיק לשמונה ימים והיה מקיים עיקר המצוה דהרי אין שיעור לעובי הפתילות, וכל הנס היה רק משום הידור מצוה שיהיו הנרות יפים כמו שהיו מקודם וע"כ תיקנו חכמים במצוה זו הידורים יותר מבכל מצוה:

יז. מי השילוח – מסכת שבת

וזהו שנחלקו ב"ש וב"ה היינו האיך וכיצד יהיה הבירור וכיצד מדליקין את הנרות הרומזין לזה, ב"ש סבירא להו פוחת והולך כפרי החג שכן סדר הבירור שיכלה הפסולת להיותה פוחתת והולכת עד שתשאר הקדושה מבוררת, וב"ה סבירא להו מוסיף והולך היינו שעיקר הוא להתפשט הקדושה בכל עת והפסולת תתבטל ממילא, וזהו השיעור משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק היינו שלא ימצא בנפש ישראל שום דבר רשות והרגל, וזהו מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ היינו שהנר יאיר על כל צעדה שהוא בכוונה לשם שמים